

Inventering av häckfåglar i nordöstra Skånes skärgård under 2011

av Nils Waldemarsson

Projektet "Naturvårdsåtgärder i den nordostskånska skärgården" pågick under 2006-2009. Fågelklubben och Fågelstationen har under 2010 och 2011 fortsatt i egen regi med samma åtgärder som vidtogs under projekttiden.

Åtgärderna redovisas i stort i texten nedan. På öarna Saltholmen och Trueskär, har liksom tidigare under projektets löptid riktad häckfågelinventering genomförts.

Öarna Saltholmen och Trueskär har liksom under projekttiden betats av får. På Trueskär med 8 tackor och på Saltholmen med 14 tackor under maj till september. Till följd av en ovanligt regnrik sommar har tillgången på bete till skillnad från 2010 varit mycket god. Detta innebär att en del oönskad högrötsvegetation inte blivit nedbetad. På obetade öar har naturligtvis igenväxningen accelererat under 2011.

Resultat och kommentarer artvis för Saltholmen och Trueskär

Inventeringen genomfördes 2011-04-30 av undertecknad och tre andra fågelklubbsmedlemmar som boräkning. Resultatet bedöms vara tillförlitligt då det genomfördes under goda yttre omständigheter. Tyvärr visade det sig att en stor del av bona på Saltholmen var spolieerade och rövade av räv. Räv har funnits framförallt på Kalvaholm under flera år. Den förhoppning som fanns att räven skulle utnyttja isvintern till att lämna holmarna kom tyvärr på skam. I stället skulle det visa sig att fler rävar vandrat ut till holmarna och att även

Foto: Hans Cronert

Vår vid Östra Hammaren

föryngring hade skett. Vid räkningen hade räven av spåren att döma helt nyligen simmat över sundet från Kalvaholm till Saltholmen. Förutom rövade bon hittades ett stort antal kadaver av särskilt gråtrut, en del nedgrävda, som räven nyligen tagit. Dessbättre hade inte rävarna besökt Trueskär vid räkningen och troligtvis ej heller under resten av häckningsperioden. Antalet par inom parentes avser motsvarande inventering 2010.

Knölsvan: Saltholmen 1 par (1 par), Trueskär 1 par (1 par). Här blev det en repris på resultatet från 2010 och 2009. Numera häckar endast 1 par på respektive ö. Den minskande trenden torde vara densamma i övriga skärgårdsområdet. Dessutom ses få ungar.

Grågås: Saltholmen 0 par (0 par), Trueskär 5 par (0 par). Att grågäsen uteblivit

helt på Saltholmen kan förutom rävens härjningar säkert tillskrivas det betestryck som numera finns på ön. Eftersom grågäsen föredrar att gömma sitt bo i vegetation så har det betydelse att det på Trueskär finns mer möjligheter att gömma bobalen.

Kanadagås: Saltholmen 0 par (0 par), Trueskär 2 par (0 par). Den långsiktiga trenden för kanadagås i området har varit klart vikande över en tjugooårsperiod. Dock återkom arten med 2 bon på Trueskär.

Vitkindad gås: Saltholmen 57 par (68 par), Trueskär 24 par (7 par). Av de 57 bona på Saltholmen var vid räkningstillfället enbart 8 intakta. Övriga var rövade och förstörda. Trots omläggningar påverkar detta naturligtvis detta reproduktionen negativt för hela skärgårdsområdet. Ökningen på Trueskär får till skillnad från 2010 tillskrivas frånvaron av räv.

Foto: Sven Birkedal

Nykläckta grågäss på Rakö

Snatterand: Trueskär 1 par (0 par). För första gången kunde vi beslå snatterand med bofynd. Arten har ökat över åren och från att ha varit en sällsynthet blivit en relativt vanlig andfågel i skärgården.

Gräsand: Saltholmen 2 par (0 par), Trueskär 4 par (1 par). Arten visade åter normala antal bon. Det låga antalet bon 2010 berodde möjligen på den sena våren då gräsänderna inte hunnit gå till häckning.

Ejder: Saltholmen 37 par (42 par), Trueskär 61 par (26 par). Ejdern var om möjligt ännu mer drabbade av förstörda bon på Trueskär. Endast 4 intakta bon hittades. Däremot kändes resultatet på Trueskär väldigt positivt. Totalt 98 bon innebär att den nedgång som började under 2008 för dessa båda holmar bröts. Förmodligen hade vi haft ytterligare några bon om Saltholmen varit opåverkad av räv.

Ejderhona på promenad på Rakö

Foto: Sven Birkedal

Strandskata: Saltholmen 2 par (1 par), Trueskär 0 par (1 par). Fördelning av strandskatepar förefaller vara lite annorlunda i år. Strandskatepar har för övrigt noterats på andra än projektholmarna. Den återkomst som noterats från 2007 och framåt håller i sig.

Gråtrut: Saltholmen 70 par (122 par), Trueskär 216 par (127 par). Några röva-de gråtrutbon hittades inte på Saltholmen men väl hela 17 döda gråtrutar, huvudde-len ihjälbitna och några halvt nedgrävda för framtida behov. Nedgången på Saltholmen kompenseras dock väl av den kraftiga ökningen på Trueskär. Utöver de rävdödade gråtrutarna har inget högre antal döda trutar hittats under sommaren. Dock hittades sent på sommaren flera döda ungfåglar på Trueskär.

Havstrut: Saltholmen 3 par (4 par), Trueskär 9 par (4 par). Åter var antalet havstrutar normalt på Trueskär efter en förmodat tillfällig nedgång under 2010. Populationen förefaller att vara stabil.

Skräntärna: Trueskär 1 par (1 par). Liksom under hösten 2009 gjordes insatser för att frilägga och rensa en liten strandremsa på Trueskär under hösten 2010. Allt i syfte att skapa en liten biotop lämplig för skräntärnehäckning. Och se denna gång var skräntärneparet inte så svårflörtade som föregående år då de först på tredje häckningsförsöket la sig på rätt plats. Nu la de sina 3 ägg rätt från början, ruvade, kläckte, matade, försvarade och fick 3 ungar flygga helt enligt plan. Ny kompletterande röjning har gjorts under september 2011. Kan vi hoppas på att det rent av blir mer än ett par under 2012?

Övriga områden

I denna del av rapporten redovisas endast arter där det föreligger hyggligt säkra uppgifter eller uppskattningar.

Vitkindad gås: Totalt ~150 par (~150 par). Trots avsaknad av rapporter från de östra delarna av skärgården bedöms antalet häckande vitkindade gäss i stort vara oförändrat. Att arten inte ökar får tillskrivas betydande predation av räv och trut. Flera omläggningar är dock legio och små ungar ses långt ut på sommaren.

Foto: Sven Birrkedal

Vitkindad gås

Svärta: 0 par! (3 par). För första gången sen mer noggrant eftersök efter arten påbörjades under häckningstid saknas observationer helt av svärta. Detta är mycket anmärkningsvärt. Arten beslogs med konstaterad häckning under 2010 då en hona med 6 nykläckta ungar sågs vid Lägerholmen. Då området har kontrollerats av flera observatörer under hela sommaren så har rimligen inte några fåglar missats. Arten kräver ytterligare skärpt uppmärksamhet under kommande år

Storskarv: 574 par (670 par). Den nedgång som skett allmänt i skarvpopulationerna i Östersjön nådde oss under 2010, om än tämligen blygsamt. Minskningen accelererade under 2011. 574 bon (655 bon) räknas in på Lägerholmen 19/5. Den koloni som etablerades på Södra Enhyllan 2007 och som under 2010 innehöll cirka 15 aktiva bon stod övergiven. Den totala minskningen hamnar då på cirka 100 par.

Kärrensnäppa: 1-2 par (2 par). Som mest sågs ett par och en troligen ensam hane den 27/4 vid kustens sista häckningsplats för arten vid Vannebergaholmen. Det är tyvärr en viss nedgång sen föregående år då åtminstone 2 par noterades i området.

Roskarl: 1 par? (1-2 par). Endast ett fynd från häckningstid och i lämplig biotop föreligger, nämligen 1 ex från Tosteberga ängar 29/5. Det ser alltså mycket dystert ut för arten som skånsk häckfågel. Tidigare år har roskarlen rapporterats både i par och från flera lokaler vid kusten.

Skrattmåsa: > 500 par (> 400 par). Lite fler skrattmåsar än under 2010 gick till häckning på Bodaskäret i inloppet till Tosteberga bodar detta år. Inledningsvis utvecklades kolonin liksom de samhällande kentska tärnorna väl. Kullarna kläcktes och ungarna började att växa till. Men sen slog minkplågan till. 300 till 400 ungar låg ihjälbitna i kolonin i slutet av juni. De överlevande ungarna trängdes och sökte skydd i strandvegetationen. Som lök på laxen hade en eller två havstrutar specialiserat sig på att predera i kolonin och svarade ensamma för betydande förluster för skrattmåsar. Visst blev en del skrattmåsunger flygga men sammanfattningsvis

Skrattmåskoloni vid Tosteberga bodar.

var resultatet i det närmaste katastrofalt. Situationen får inte upprepas kommande år. Predatoreorna måste tas bort. Minkfållorna fungerar inte särskilt väl när det finns gott om levande byte dvs mås- och tärnningar. Kolonin är mycket viktig både för skrattmåarna själva som för den kentska tärnkolonin som finns här. En begränsad etablering skedde utanför själva skärgårdsområdet i Äspet under 2010. Detta upprepades under 2011 och högst 10 par häckade här. Några ungar sågs till i den lilla kolonin

Silltrut: 8-10 par (6 par). Under artens, rasen fuscus, glansdagar omkring 1980 häckade i den nordostskånska skärgården cirka 670 par. Sedan dess har tillbakagången varit omfattande och idag hänger den skånska populationen på en skör tråd. Under 2011 sågs 2 par på Gruarna, Edenyds skärgård, och 6 till 8 par på Änghol-

marna, en sammanfattande benämning på holmarna utanför Landön. Totalt alltså 8 till 10 par. Denna lilla rest har dock lyckats hålla denna numerär under de senaste åren. Det finns däremot ett ökat antal observationer av den expansiva västligare rasen intermedius. Dock har ännu inga häckningar eller samhäckningar med fuscus observerats här.

Skränträna: 4 par (4 par). Läget i stort för skränträna kan beskrivas som oförändrat. Utöver det som tidigare redovisats kring häckningen på Trueskär inträffade följande på Gruarna, Edenyd 2 par som fick ut 4 flygga ungar och Rustningsskär, Tosteberga 1 par som kläckte ut 1 unge efter omläggning. Det är inte bekräftat om denna blev flygg. Totalt kom troligtvis minst 8 ungar på vingarna, vilket får anses vara ett gott häckningsresultat.

Kentsk tärna: ~100 par (120-130 par). Inledningsvis såg det bra ut för de kentska tärnorna på sin enda skånska häckningsplats på Bodaskäret i Tosteberga hamn. Cirka 100 par lyckades till sin huvuddel kläcka ut sina äggkullar. Men sen slog flera olika predatorer till i den månghövdade skrattmåskolonin i vars skydd de kentska tärnorna häckar sen många år. Den värsta förövaren var mink. Konsekvenserna för skrattmåsaarna finns beskriven ovan. Som om detta inte vore nog prederade särskilt ett havstrutpar häftigt i kolonin. Tyvärr blev resultatet, förutom att skrattmåsaarna fick ett uselt häckningsresultat, att endast 10 ungar av de kentska tärnorna blev flygfärdiga. Om det inte går att komma tillrätta med detta stora problem torde skrattmåskolonin vara ett minne blott och därmed också den enda häckningen av kentsk tärna i Skåne.

Fisktärna: 31 par (28 par). Ännu ett år med goda häckningsantal av fisktärnorna Tyngdpunkten ligger som framgår av tabellen i Tostebergaområdet. Bedömningen är att fisktärnorna lyckades relativt väl med sin häckning.

Silvertärna: 35 par (34 par). Även antalet häckande par silvertärna prickar i princip föregående års resultat. Detta år var silvertärnorna mer utspridda än 2010 då de flesta häckade vid Edenryd. Även för silvertärnorna var häckningsresultatet hyggligt.

Småtärna: 16 par (7 par). En klar förbättring i förhållande till de närmast föregående åren noterades. Det kan dock kännas oroande att allt hänger på en häckningslokal, Terraholmen. Här är det viktigt att staketet som hindrar kreaturen från att gå ut på holmen hålls i skick och att inga förödande attacker av predatorer inträffar. Dock verkar det att fungerat väl detta år med relativt god reproduktion. Dessutom sågs åtminstone 1 par tämligen permanent vid Äspet, Åhus.

Skärpiplärka: 0 par (0 par). Som konstaterats tidigare i den årliga rapporten under de senaste åren har skärpiplärkan utgått som häckfågel. Under 2011 observerades inte ens rastande fåglar i skärgårdsområdet under våren vilket åtminstone förkommit under de närmast föregående åren.

Silvertärna vid Östra Hammaren

Foto Hand Cronert

Övrigt

Vid boräkningen den 30/4 hittades ett stort antal döda fåglar på Saltholmen. Orsaken till detta var den predation av huvudsakligen räv som beskrivs i avsnittet ovan. Däremot hittades få döda fåglar på den av predatorer opåverkade Trueskär, endast 1 ejder och 2 gråtrut. Däremot förefaller ungdödligheten hos gråtrutarna varit något större än vanligt då relativt många, mer än 10, kadaver hittats på flera öar vid besök under sommaren.

Från andra områden i Östersjön rapporteras om stora nedgångar i ejderförekomsten. Inledningsvis fanns mycket få ejderkullar i området. Detta bättrade sig dock betydligt efterhand. Troligen drabbades inte enbart ejdrarna på Saltholmen av predation utan många ådor tvingades lägga om. Riktigt anmärkningsvärt sena fynd av ejderkullar noterades, t ex sågs 26/7 en åda med veckogammal unge.

Problemet med räv på öarna har beskrivits tidigare år i motsvarande rapport. Det fanns som ovan beskrivits en viss förhoppning om att den räv/rävar som fanns på Kalvaholm skulle ta tillfället i akt och lämna ön under den kraftiga isvintern 2010/2011. Så skedde dock inte. I stället fick den förmodat stationära honan herrbesök och en föryngring var ett faktum. 2 rävar har skjutits under året, därav en årsunge, på Kalvaholm. Tyvärr finns räv kvar på ön bekräftat vid kontroll under oktober. Vad som händer när räv förekommer i ett så här begränsat område visar med tydlighet boräkningen på Saltholmen den 30/4. Tyvärr har mink

också observerats på Saltholmen. Mink har tidigare varit sällsynt i dessa delar av skärgården.

En problematik som accelererat under 2011 är den mink- och trutpredation som beskrivits ovan i skrattnås- och tärnkolonin vid Tosteberga bodar. Om man inte kan komma till rätta med denna kommer en av de viktigaste häckningsplatserna för skrattnås och därmed också Skånes enda häckning av kentsk tärna att försvinna. Minken måste bekämpas med alla tillgängliga möjligheter. Därutöver måste om samma havstrutpar återkommer och rövar i kolonin skydds jakt verkställas. Därför tvingas vi hos länsstyrelsen särskilt begära detta.

Nedre Helgeåns Fågelstation har genom Patrik Olofsson tidigare tillskrivit länsstyrelsen kring problemen med botrampande kreatur på Terraholmen. Några av myndigheter initierade åtgärder har inte skett, däremot fortsatte Patrik med stängsla in holmen. Till skillnad från föregående år så förekom här under 2011 så vitt känt inte några rävbesök och häckningsresultaten för tärnorna var som ovan beskrivits goda.

Nils Waldemarsson

Tabell: Antal häckande par tärnor i den nordostskånska skärgården 2011. Observationerna är gjorda under maj, senare skedde vissa omflyttningar och omläggningar.

Lokal	Art	Antal
Edenryd	Silvertärna	8
Gruarna	Fisktärna	6
	Silvertärna	10
	Skräntärna	2
Rustningsskäret	Fisktärna	10
	Silvertärna	5
	Skräntärna	1
Åldermansskäret	Småtärna	2
	Silvertärna	1
Öster Bodarna	Fisktärna	10-tal
Trueskär	Skräntärna	1
Terraholmen	Fisktärna	5
	Silvertärna	11
	Småtärna	13
Totalt	Skräntärna	4
	Silvertärna	35
	Fisktärna	31
	Småtärna	15

Foto: Sven Birkeedal

Skräntärna